سيگمۆند فرۆيد

(1939 - 1858)

ئا: ئاوات محەمەد

ئا/ ئاوات محەمەد

سگمۆند فرۆید (SigmundFreud) لەفرایبرگ(Freibberg) 6ی مایۆ، 1856 لەدایك بووەو خێزانەكەی بۆ ڤییەنا (Vienna) كۆچیان كردووە، لەوێ تاكو ساڵی 1938 مایەوە، پاش ئەوەی هێتلەر نەمسای خستە سەر ئەڵمانیا، فرۆید بەهۆی ئەوەی جولەكە بوو ئەویی بەجێهێشت، تاكو مردنی لەلەندەن ژیانی بەسەربرد.

فرۆید پزیشكی لەڤییەنا تەواوكرد، بۆ چەندەها ساڵ ئەم كارەی دەكرد، تێبینی ئەوەی كرد، پەیوەندییەكی پتەوە لەنێوان هەندێك نەخۆشیو شێوەی هەڵسوكەوتی نەخۆشەكانیدا هەیە، ساڵی 1885 سەفەری كرد بۆ پاریس، تاكو لەوێ بەتایبەتی لێكۆڵینەوە لەسەر دیاردەی هستریاو چارەسەری خەواندنی موگناتیسی بكات، پاشان چوو بۆ شاری نانسیی تاكو لەوێ لەسەر دەستی هەردوو زانا بیرنهامو لیبۆ لەبواری خەواندنی موگناسیدا بخوێنێت، پاشان فرۆید بۆ ڤییەنا گەرایەوە، تاكو ئەوەی خوێندویەتی لەچارەسەری نەخۆشەكانیدا بەكاریبهێنێت.

فرۆید

فرۆید كتێبی زۆری لەم بوارەدا نووسیووە، كەزۆربەیان سەبارەت بەدیاردەی هستریاو خەونبینینو دەروونشیكارییە، فرۆید تیۆرەكەی دەربارەی دەروونشیكاری لەزانكۆی گلارك لەویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا لەساڵی 1909 پێشكەش كرد، كۆمەڵەی دەروونشیكارانی لەساڵی 1910دا دامەزراند، لەساڵی 1919وە لەڤییەناو لەزانكۆی ڤییەنا، وەك مامۆستا كاریكردوە، لەساڵی 1923وە بەدەست نەخۆشیەكی قورسەوە دەیناڵاند، تاكو لەساڵی 1939دا كۆچی دوایی كرد.

دەتوانین سەرجەم هەڵوێستی فرۆید دەربارەی مرۆڤ، بەم شێوە شیبكەینەوە: مرۆڤ بریتییە لەبوونەوەرێكی دەروونی، لەگەڵ ئەوەی بوونەوەرێ:ی ئۆرگانییە، لەگەڵ ئەوەی ئەم دیاریكرنە جۆرێك لەدوالیزمەیی تێدایە، بەڵام هەردوو بوونەوە "ئۆرگانی" و" دەروونی" كاریگەری لەسەر یەكتری دادەنێن، هەڵەیە ئەگەر وابزانین، ئەمانە بەتەواوەتی لەیەكتری دابراون، هەندێك نەخۆشی ئۆرگانی لەبنەمادا بۆ توخمی دەروونی دەگەڕێتەوە، فرۆید ئامرازی دەروونی بۆ سێ بەش دابەشكردوە: (ID) و (EGO)و (Super Ego)، (ID) هەموو غەریزە وەرگیراوەكان لەخۆدەگرێت، ئەوانەی هەر لەلەدایكبووەنەوە لەلای مرۆڤ هەیە، فرۆید (EGO)ی بەو دەرگاوانە داناوە، كەریگر بێت لەوەی ئەم غەریزانە خودی خۆیان بەرجەستە بكەن، بەڵام (Super Ego) هەمو ئەو هەڵسو كەوتانە لەخۆ دەگرێت، كەلای مرۆڤ دروستدەبێت، بەهۆی پەروەردەی ناو ماڵ یان شەرعیەتی كۆمەڵایەتی وەرگرتووەو بووەتە شێوەیەكی كۆمەڵایەتی، وەك دابو نەریتو عورفو شێوەكانی شارستانی، لەوانە ماتریالیبەكانو رۆحییەكان، فرۆید بۆ ئەوە چووە، ئامرازی دەرونی هەڵسوكەوت بەهەموو شێوەو رەهەندە جیاكانییانەوە دیاریدەكات، جائەگەر شێوەی كردەیەكی دەرەكی، یان هەڵهێنجانی ناوەكی وەربگرێت.

فرۆید بەشێك لەكاتی خۆی لەكۆتاییەكانی ژیاندا بۆ لێكۆڵینەو لەهەندێك لەتوێژینەوەكانی تەرخان كرد، كەدەكەوێتە- بواری دەروونناسی پوختەوە، یەكێك لەوانە (دڵەراوكێ لەشارستانیدا)، لەم كتێبەدا فرۆید پەیوەندی نێوان دەركەوتنی شارستانیو پێشكەوتنیو لەنێوان ئامرازی

دەروونیدا دەکات، هەروەها پەرەسەندنی شارستانی چ کاریگەریەکەی لەسەر دادەنێت.

لەکتێبە بەناوبانگەکانی فرۆید ئەمانەن:

1–خەونشیکاری، یان شیکردنەوەی خەونەکان

2– موساو یەکتاپەرستی

3– لادانە سێکسیەکان

4– زاڵبوون بەسەر شەرمدا

5– یادەوەری (الذاکرة)

6– سایکۆلۆژیای دەروونی

7– خاڵی لاوازی

8– درککردن

9– سۆپەر بنەمای لەزەت

10– سێ وتار دەربارەی تیۆرەی سێکسی

11– پێنج وانە دەربارەی دەروونشیکاری

12– هەڵسوکەوت

13– پەرەپێدانی چارەسەری دەروونی

ئەمە جگە لەلیستێك، کتێبی تر کەلێرەدا پێویست نییە باسیان لێوە بکرێت، کەهیچیان لەم کتێبانەی سەرەوە کەمتر نییە، بەتایبەتی ئەوانەی دەرباری تیۆرەی سێکسی‌و هەڵوونە دەروونی‌و گرێکانی ئۆدیب‌و هانزەوە هەیە، هەورەها شیکاریەکانی بۆ هستریاو شیزۆفرینیاو چەندەها نەخۆشی تر.

هەندێك لا پەڕەی بڵاونەکراوەی فرۆید:

من سەرکێشێکی خوهەڵقوڵێنەرو بوێرو سەختم

من نەزانام نەچاودێری وابەستە، یان بیرمەندم

گۆڤاری لۆنۆفێل ئاوبسرفاتۆری فەرەنسی هەندێك لاپەڕەی بڵاونەکراوەی سیگمۆند فرۆیدی دەرونشیکاری بڵاوکردەوە، گرنگترین شتێك ئەم لاپەڕانە، هەر لەلێکۆڵینەوەو نامەکانی بۆ هاوڕێیانو هاوپیشەکانی ناردوە، هەندێك سیمای لەدایکبوونی 0دەروونشیکاری) تێدایە، ئەوەی ئێستا ئێمە دەیکەینە کوردی، هەندێك لەو نامانەیە، کەئاراستەی پزیشکی تایبەتی خۆی‌و هاوڕێی ویلهمام فلیاسی کردووە، کەنامەی بۆ نووسیووە باسی خەمی تەندروستی خۆی تێدا دەکات، هەمیشە فرۆید هەوڵیداوە رای ئەو وەك پزیشکێ: بزانێت لەبەرئەوەی سەبارەت بەتەندروستی خاوەنی رای بوێرانە بووە، کەباری تەندروستی، یان فیزۆلۆژی بوونەری مرۆیی بەباری دەروونییەوە دەبەستێتەوە

نامەی 85، هاوڕێیەتی ونبوو، یەکی کانوونی دووەمی 1896

یەکەم ساتەوەختەکانی ئەم ساڵ جوانەو ئەمەوێت پێت بڵێم.. چەندە بەو هەواڵە نوێیانەی لای تۆوە دێن شادمانم.. ئەمڕۆ تۆ بوویتە خاوەنی کوڕێك، ئەمەش مژدە بۆ هاتنی

ئانا فرۆید و فرۆید

منداڵی تر.. لەبەرئەوەی ئەوانەی لەشێوەو جۆری تۆن نابێت ونبن، ئێمەش پێویستمان بەکەسانی وەك تۆیە، من بەهەموو شتێك قەرزارباری تۆم، تۆیت هێمنم دەکەیتەوە، واملێدەکەیت دڵنیا بمو لەتەنهایمدا پاڵپشتم دەکەیت، تاکو مانایەك بۆ ژیانمو تەندروستیم بدۆزیتەوە، ئەگەر گرنگیپێدانی تۆ نەبوایە، من ئێستا لەم بارەدا نەدەبووم.

من بەهۆی پشت بەستن بەوێنەو نمونەت هێزی خۆم بەدەست بهێنمو زیاتر متمانەم بەداهێنانەکانم هەبێت، لەبەرئەوەی بەتەنها تۆ واملێدەکەیت بەمتمانەوە بەرەنگاری هەموو ئاستەنگییەکانی ئایندە ببمەوە، لەپێناو هەموو ئەمانەدا، کەواتە من سوپاست دەکەم، دەزانم ئەوەندەی من

پێویستم بەتۆیە، تۆ پێویستت بەمن نییە، لەگەڵ ئەوەشدا دەزانم من پێگەیەکی تایبەتیم لەدڵی تۆدا هەیە.

نامەکەت پڕیەتی لەکۆمەڵێکی زۆر لەبیرکردنەوەو هەستی راست، بۆ زانینت تەنها ئەوەندە دەتوانم بڵێم، کەزۆر کاریگەری لەسەر دانام، تاکە بیرکردنەوەیەك کەشادمانی کردم، ئەوەی ئەتوانم هەستی پێبکەم، ئەوەیە ئێمە ئێستا لەیەك کاردا سەرقاڵین، دەبینم تۆ لەبواری پزشیکیدا، دەگەیتە بیرکردنەوەیەکی ئایدیالیستیانەو رۆشن دەربارەی تێگەیشتن لەفیزیۆلۆژیەتی بوونەوەری مرۆیی، بەتەواوەتی وەك من بەشێوەیەکی تاکەکەسی هەوڵدەدەم بەشێوەیەکی نهێنی بەهەمان شێواز بگەمە فەلسەفە.

نامەی 244/ ڤییەنا، 7ی ئایار 1900

سوپاسی ئەو وشە گەرمانەت دەکەم!، هەست بەشانازی دەکەم، لانی کەم برواناکەم بەشێکی وابێت.. بریا لەنزیکت بوومایە... کەس ناتوانێت جێگەی هاوڕێیەك بگرێتەوە، هەندێك دەنگی ناوەوەمان هەیە، ئەبێت ئەو کارانەی خۆمم خۆشبوێت، کەتۆ لەبارەیانەوە دەدوێیت

لەو کاتەی کارەکت لەبەردەمماندا بەتەواوەتی ئامادە دەبێت ((گومانی تێدا نییە، فرۆید مەبەستی لەبەرواری دەرچوونی کتێبی (ڕێڕەوەکانی ژیان)ـە کەساڵی 1906 چاپدەکرێت))، لەلایەن هەڵسەنگێنەرانەوە بەشێوەیەك ناچیزە حوکمی بەسەردا دەدرێت، گومانی تێدا نییە، ئەمە لەگەڵ هەموو داهێنانێکی گەورەدا دەکرێت... سەبارەت بەمن مەسەلەکە جیاوازە، من دەتوانم لەسەر ئەم جۆرە کارانە سوور بم... لەبەر ئەوەی ناوەڕۆکێکی نوێی هەیە.

نامەی ژمارە 39، ڤێیەنا، 19ی نیسان 1894: پشکنینی پزیشکی

لەو بەروارەوە (واتە بەر لەسێ هەفتە)، (پێدەچێت فلیاس جارێکی تر ئامۆژگاری کردبێت، کەواز لەجگەرە کێشان بێنێت) لەراستیدا لەو بەروارەوە، هەستم بەهیچ شتێکی گەرم لەنێو لێوەکانمدا نەکردوە، لەو رۆژەوە ئەتوانم بەو شێوەیە تەماشای جگەرێکەشەکانم بکەمو ئیرەییانت پێنەبەمو حەزیش ناکەم بگەڕێمەوە سەر ئەو کارە، ئەم کارە بۆ من زۆر ئاسان بوو، تاکو ژیانم رێکبخەمەوەو بەشێوەیەکی نوێ بگەڕێمەوە بۆ سەر کارەکەم.. کارەساتی ئەو مەحرومبوونە لەهەموو شتێك ناخۆشتر بوو، کەچاوەڕێم دەکرد، بەڵام ئایا ئەمە کارێکی ئاسایی نییە؟

بەم شێوەیە لەپڕ ئەم قەیرانە دەرکەوت، مەبەستم کارەساتی دڵە، ئەوەی من پێوەی دەناڵێنم، ئەوەیە لێدانی دڵم نارێکخراوە، فشاری خوێن بەشێوەیەکی بەردەوام بەرزە، هەست بەتەنگەنەفەسیو سوتانەوە دەکەم، وەك ئەوەی ئاگر لەجەستەم بێتە دەرێو بەرو لای باڵی چەپم بێت، ئەمانە هەمووی بەردەوامە، دەتوانم بڵێم سێ لەسەر چواری رۆژگار، من ئەم حاڵەتەم هەیەو هەموو هاوسەنگییەکانی تێکداوم، کەلەماوەی جیاجیادا دیمەنی مردنم بۆ دێت، بەبەردەوامی لەماوەی وڕێنەکانمدا ئەم کارەم تووش دەبێتو بەشێوەیەکی یەکبەدوای یەك.

نامەی 43- 22ی حوزەیرانی 1894

هەستێکی بەردەوامم هەیە، فکرەیەك لەمێشکمدایە، شتێك لەسازشی تێدایەو ناتوانم بەشێوەیەکی زانستی باسی بکەم، ئەویش ئەوەیە ئازار بەدەست چەند گرفتێکی تەندروستییەوە دەکێشم، کەماوەی چوار، یان پێنج، یان هەشت ساڵە بەردەوامە، لەگەڵ هەندێك کاتی خراپدا، هەندێکجاریش باشە، دواتر لەتەمەنی چل بۆ پەنجا ساڵی کتو پڕ بەهۆی جەڵتەی دڵەوە دەمرم، ئەگەر ئەمە لەتەمەنێکی کورتدا رووبدات لەسنوری چل ساڵیدا، ئەوا زۆر باشتر دەبێت.

نامەی 78- ڤییەنا، 20 تشرینی یەکەم 1895

شەوێکیان لەهەفتەی رابردوو کەسەرقاڵی کارکردن بووم، ئازارم گەیشتە دوائەندازە، لەو قۆناغەی ئیتر مێشکم کارناکات، هەستمکرد بەربەستێك لەنێوان منو مێشکمدا دروستبووە، هەروەها پەردەکان کەوتنو کەوتمە ئەو پێگەیەی هەستێکی زۆرم هەبوو، کەدەتوانم بچمە ناو کارەکانی هەستەوەو بچمە ناو وردەکارییەکانی حاڵەتی دەماریەوە، هەستمکرد هەموو شتێك لەگرێژنە چوون، وەك ئەوەی ئەم کارە لەئامێرێکەوە دەربچێت، کەبەخۆی کاربکات.

نامەی 235/ ڤییەنا 1ی شوبات 1900

زۆرجار هەست دەکەم زۆر بەتوندی پشگیریم دەکەیت، بەو ئەندازەیەیی زۆرجار زیادەرۆیی لەو پشگیرییەدا دەکەیت.. دەزانیت، من بەتەواوەتی زانان نیم، یان چاودێرێکی وابەستەتە، یان زانیاریەکی ئەزمونێکە، یان بیرمەندێك، جگە لەسەرکێشێك گەر بیەوێت بەرەنگاربوونەوە بکات، من سەرکێشێکی خۆتێهەڵقوڵێنەرو بوێرو پتەوم، ئاساییە پاڵپشتی ئەو جۆرە کەسانە بکەین، ئگەر

بێتو بگەنە شتێکی سەرکەوتوو، یان بگەنە دۆزینەوەیەکی دیاریکراو، ئەگەر پێچەوانەکەی روویدا، هەمووان فەرامۆشی دەکاتو رەتیدەکەنەوە، بەڵام ئێستا هەستدەکەم بەخت یارم نییەو چیدی هیچی باشم دەستناکەوێت...

نامەی 15/102ی تەموز 1896.

پیرەمێردەکە بەدەست میزەچۆڕکێكو میزەڵدانەوە دەناڵێنێتو چیدی ناتوانێت بەشێوەیەکی سروشتی خواردنی هەبێت، جگە لەمانە لەروودی دەروونییەوە زۆ هیلاکە، هەستدەکەم کۆتایی نزیك بووەتەوە، بەڵام ناتوانم کاتێکی بۆ دیاربکەمو ناشتوانم وازیلێبهێنم... لەگەڵ ئەم هەموو دۆخە تەندروستییەی ئەم پیرەمێردەدا، نامترسێنێت، یان لەپێشکەشکردنی یارمەتی پشوپێدانیدا دوابکەوم، ئەو پیاوە زۆر گرنگو باش بوو، لەناخەوە شادمان بوو، بەڵام ئێستا ئەوەتا ئازار ئەچێژێت، بەڵام هەناسەی خەمباری هەڵناکێشێتو بەکزیو بێدەنگی دەکوژێتەوەو خاوەنی دەوورنبەرزییەکی گەورەیە، بەراشکاوانەوە، مانەوەی لەژیاندا بۆ ناخوازم، تازیاتر ئازار نەچێژێتو خوشکە عازەبەکەشم بەبۆنەی ئەوەوە خەمنەخوات، کەئێستا ئەو بەخێوی دەکات.

نامەی 108– 26ی تشرینی 1896.

دوێنێ پیرەمێردەکەمان ناشت، کەلەشەوی 23/10 تادوا چرکە خۆراگر بوو، وەك چۆن هەموو تەمەنی هەر وایتەو بوو، هەستدەکەم لەدواجاردا، توشی خوێنبەربوونی مێشك بوویێتو تای بەرزبوویێتەوەو بەبەردەوام لەحاڵەتو هەلچونی دەروونیدا بووەو لەشەودا ئەم حاڵەتە لەخەوی هەستانووە.. هەموو ئەمانە روویانداو من لەقوناغێکی دەروونی خراپدا دەژیم، هەستدەکەم زۆر هیلاکم

نامەی 109 (ڤییەنا) تشرینی دووەم 1896

لەم رێگا تەمومژاوییەوە، لەپشت هەستی فەرمییەوە، دەنگی ئەم پیرەمێردە زۆر کاری تێکردم، زۆر بەهەند ئەوەم وەرگرتبوو، باش لێتێگەیشتبووم، پێگەیەکی لەژیانی مندا هەبوو، بەم هەموو تێکەڵە تایبەتەی هەیەتی، لەحیکمەتێکی قوڵو شاراوەو پڕ لەشۆخی، بەر لەوەی بمرێت ژیانی بەماوەیەکی درێژ کۆتایی هاتبوو، بەڵام لەم هەموو بۆنەیەدا، بێگومان، لەهەموو شتێکدا رابردووم زیندوکردەوە، بەڕاستی ئێستا هەست دەکەم من بێڕەگو ریشەم (...).

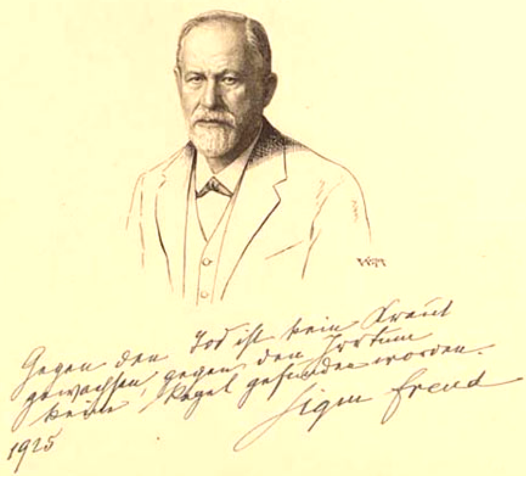

نامەی 141، ڤییەنا، 3ی تشرینی یەکەم 1897

(....) بەر لەچوار رۆژ، بۆ دەروونشیکاریم، کەبەپێویستی دەزانم بۆ رونکردنەوەی سەرجەمی مەسەلەکە، دوابەدواییەکی خەونو هەڵگرتنی زانیاریو خاڵی زۆر تەرکیزکردندن (...)

نامەی 142– 15ی تشرینی یەکەم 1897، ئۆدیب

تاکو ئێستا هیچی نوێم نەدۆزییەوەتەو، جگە لەو دەرهاویشتانەی لەسەری راهاتووم، بەڕاشکاویی کارەکە هەروا بەئاسان نایەتە بەرچاوم، بابەراستی لەگەڵ خۆمان راستگۆ بین، کارەکە لەوپەڕی قورسیادایە، مەشقێکی فرە مەزنە، بیرۆکەیەکی سەرکی لەمێشکمدا دێتو دەچێت، هەروەها منیش هەستم بەخۆشەویستییەکی گەوەر بەرامبەر دایکم کردو هەستم بەئیرەیی بەرامبەر بەباوکم کرد، هەستدەکەم ئەمە پەیوەندی بەمێژووی منداڵیمەوە هەیە... لێرەدا، لێرەدا دەتوانین بیر لەئۆدیبی پاشا بکەینەوە، لەگەڵ ئەو هەموو بەرنگارییانەی دەڵێت، ئەقڵ دەتوانێت بەرنگاری قەدەرو چارەنووس بێتەوە...، ئەم ئەفسانە گریکییە لەو بنەما فکرییەوە کاردەکات، کەدەڵێت هەموو مرۆڤێ: بەخۆی گرفەتەکە ئاشکرا دەکات، لەبەرئەوەی بوونی خۆی لەم گەردوونەدا زانیوەو لێتێگەیشتووە.. مرۆڤ رۆژێ: لەرۆژان تۆوێکی ئەم ئۆدیبە بووە.

سەرچاوە:
http://www.iraqcp.org/members4/0061018wza2.htm